

Roig contra les dones?

JORDI
GALVES

Tirar per terra les dones és una vella tradició literària que no ha estat gaire ben enteresa. Vivim en un món en què tothom vol quedar sempre bé, avarament hipòcrita, que té mala consciència per gairebé tot i que ha fet de la ideologia feminista un patrimoni del progressisme que mai no pot ser discutit. I, amb tot, els clàssics medievals ens interpel·len i ens conviden a abordar aquesta espinosa qüestió d'una altra manera. Realment algú creu que Jaume Roig era tan idiota per creure's tots els penjaments que diu en contra de les dones a l'*Espill*? Es pot elaborar una novel·la tan extraordinària, tan divertida, tan intel·ligent, des de l'odi al sexe femení com afirma obertament? No he conegut gaires lectors del gran llibre valencià, segurament perquè està escrit en vers —16.359 versos— i perquè té un significat prou difícil. Roig coneixia les dones físicament i, sobretot, psicològicament, gràcies a la seva professió. Va ser metge personal de la reina Maria de Castella, muller d'Alfons el Magnànim, examinador de metges, administrador de diversos hospitals i també va exercir diversos i importants càrrecs en la governació de la ciutat de València. Segons ens explica, cap a 1460 va refugiar-se a Callosa d'en Sarrià, fugint d'una epidèmia de pesta que assolava la capital del regne, i és allà on va escriure el seu famós *Espill*. Obra inesperada, complexa, desmesurada i fastuosa com les altres grans obres del segle d'or de la literatu-

ra medieval catalana. És la falsa biografia d'un home que dedica al seu fals nebot, Baltasar Bou, perquè conegui l'autèntica naturalesa del gènere femení. Quan el protagonista és repudiat per la seva dona i es descriu ell mateix retornant a la llibertat i a la vindicació de la identitat masculina, podem llegir:

*Jo, deslliurat
i desferrat
tret d'un fangar
vaig quedar lliure [...];
com un carceller
pres em tenia
quan la meva virilitat
va ser alliberada
i rescatada,
jo vaig reposar.*

Naturalment som davant d'una exageració, d'una animalada portada al límit, que no té res a veure amb la versemblança. És un escarni, un insult, un alleujament bromista de la ràbia mas-

culina davant la diferència que suposa la contundent realitat de les dones. Una venjança premeditada que busca la conquesta de la subjectivitat i de la llibertat personal tot escrivint el que no és ni veritat ni just. Tampoc no ho pretén. El debat a propòsit de la misogínia no és una conversa de taverna: va involucrar el bo i millor de la literatura europea de l'època, des de Jean de Meung a Boccaccio, passant per Christine de Pizan i per Bernat Metge.

La novel·la de Roig diu una cosa i la seva contrària. Està ambientada en la societat urbana del segle XV, són tot d'històries procaces que dibuixen una mostra incipient de narrativa moderna, alternativa a la dels cavallers. En certa manera Roig segueix la tradició dels poemes misògins de Semònides o de la Lisístrata d'Aristòfanes —un elogi que acaba convertint-se en un inesperat atac—. Seguint el camí antifemení del maldit dels trobadors i de la literatura dels goliards que arribarà fins a Chaucer i fins a *L'amansiment de l'harpia* de Shakespeare. A l'*Espill* trobem la descripció de les turbulències i dels paranys de l'amor, de l'entusiasme obsessiu per ser estimat, que no prové només del masclisme sinó de la recíproca rudesia entre home i dona, de l'excitació sexual dels dos amants i d'un humorisme cru que és vulgar i refinat alhora. La misogínia no és més que un insult impotent davant la grandesa humana de les dones, davant de la seva igualtat que es manifesta des de la diferència. Per això Roig diu que totes les dones són deshonestes excepte la Mare de Déu i la seva pròpia muller, Isabel Pellicer. Per recordar-nos que és una obra escrita des del despit més grotesc i subjectiu. L'*Espill* és un atac a les dones però recordem que un espill sempre ens convidava a mirar-nos a nosaltres mateixos.

El protagonista del llibre, per aquest motiu, no és sinó un infeliç, sempre enganyat sistemàticament per tota mena de dones que l'humilien i el maltracten perquè és ingenu. Amb un estil àgil, enjogassat, acolorit, alegre, la tragèdia es barreja amb l'humor. El benestar burgès masculí que consisteix a casar-se i tenir fills és aquí constantment contrariat.

«A l'*Espill* trobem la descripció de les turbulències i dels paranys de l'amor»